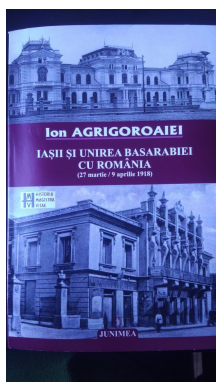

RECENZII

La Centenarul Unirii Basarabiei cu România

(At the centenary of the unification of Basarabia with Romania)

Ion Agrigoroaiei, *Iașii și Unirea Basarabiei cu România*, Editura Junimea, Iași, 2018, 238 p.

Un necesar efort istoriografic de recuperare a ceea ce s-a întâmplat în spațiul românesc pe parcursul „secolului lung” început odată cu Primul Război Mondial nu poate ocoli evenimentele politice, militare, diplomatice ori contribuțiile sociale care au avut drept rezultat Marea Unire de la 1 Decembrie 1918. Pare că acest efort devine cu atât mai vizibil în anii din urmă, pe

măsură ce ne apropiem de aniversarea împlinirii unui veac de la constituirea României Mari. Aici poate fi integrată, cu siguranță, și lucrarea profesorului ieșean Ion Agrigoroaiei, cunoscut pentru preocupările sale privind istoria relațiilor dintre România și provincia istorică a Basarabiei. Volumul *Iașii și Unirea Basarabiei cu România* se remarcă, înainte de toate, prin sublinierea rolului pe care Iașul, orașul devenit capitală de război în perioada decembrie 1916-noiembrie 1918, l-a avut în configurarea procesului unionist în general, al unirii Basarabiei cu Regatul României în mod particular. În ultimul sfert de secol, istoricii români au fost puși în fața provocării de a „rescrie” ceea ce a produs, timp de aproape cincizeci de ani, istoriografia regimului comunist. De la revizitarea arhivelor și până la recuperarea onestă a faptelor și a numelor personalităților care le-au pus în practică, acest efort nu este finalizat nici în prezent. În acest

context, reconfigurarea abordării istorice a evenimentelor importante situate „în jurul Marii Uniri de la 1918” (Lucian Boia) se constituie într-o bună ocazie pentru a articula un demers de repunere în scenă, pe etape, a modului în care liderii politici și militari români, ca și diferitele segmente sociale, precum și ansamblul populației au înțeles să se ralieze, în urmă cu 100 de ani, efortului conjugat care a făcut posibil, în 1918, „miracolul românesc” al unirii tuturor provinciilor istorice românești în limitele administrative ale unui aceluiași stat.

Fără a promova un ton triumfalist, ci urmărind succesiunea faptelor, și fără a înscrie demersul său recuperatoriu în linia de interpretare proprie unei abordări de hermenetică istorică având caracter „populist”, volumul istoricului Ion Agrigoroaiei intenționează să releve modul în care s-a structurat procesul Unirii Basarabiei cu România din perspectiva conlucrării politice, militare, diplomatice și sociale dintre Iași și Chișinău, atât în timpul Marelui Război, cât și în perioada interbelică. E sintetizată, astfel, direcția preocupărilor istoricului ieșean pe parcursul întregii sale activități de cercetare, ceea ce face ca volumul de față să reprezinte o contribuție importantă la efortul istoriografic al prezentului, în special din perspectiva exciziei „malformațiilor” cu substrat ideologic ce s-au manifestat la nivelul scrisului istoric atât de o parte, cât și de alta a Prutului.

Structura volumului include trei capitole dedicate traseului unionist de la 1918, prefațate de două capitole în care sunt analizate luările de poziție ale lui Constantin Stere, prin publicația „Viața Românească”, față de chestiunea intrării României în Marele Război și, respectiv, rolul jucat de prima universitate românească, cea din Iași, în actul unirii Basarabiei cu țara, toate acestea fiind succedate de un studiu aparținând istoricului basarabean Gheorghe Palade, referitor la conexiunile culturale dintre Iași și Chișinău în perioada interbelică, precum și de alte două capitole, unul privind evoluția învățământului din Basarabia în cadrul României întregite, iar celălalt la prezența cultelor – în particular, a Bisericii Ortodoxe Române – în perioada 1918-1940. Lucrarea este închisă printr-un capitol concludiv, așezat ca titlu „Sub semnul Marii Uniri”.

Originalitatea parcursului auctorial al istoricului este semnalată, deci, dintru început, prin faptul că profesorul Agrigoroaiei nu ezită să releve rolul pe care Constantin Stere, „germanofilul” basarabean situat împotriva intrării României în război de partea Antantei, precum și publicația pe care acesta a înființat-o la Iași, în perioada refugiului, l-au avut în conturarea discursivă a posibilității Unirii Basarabiei cu România. Oferind explicații cu privire la „germanofilia” ce are drept substrat – potrivit aserțiunii celebre a unui alt „germanofil”, de astă dată ieșean, conservatorul P. P. Carp –

„rusofobia”, autorul reușește să creioneze portretul politic și publicistic al unuia dintre artizanii primei etape a Marii Uniri, care va contribui „în act”, ca membru al Sfatului Țării, la adoptarea Declarației din 27 martie 1918. Nu mai puțin revelatorie este prezentarea și discutarea implicării lumii academice ieșene, în perspectiva acestui gest politic, în efortul societal pe care Iașul l-a făcut atât din punctul de vedere al participării la război, cât și din cel al susținerii acordate intelectualilor basarabeni ce militau pentru unire, ca și studenților bucovineni și basarabeni care s-au refugiat în Regat pentru a-și putea continua studiile. În această direcție, autorul subliniază faptul că Universitatea din Iași, a cărei clădire a asigurat, în perioada 1916-1918, funcționarea Senatului României, dar și a unor ministere, a creat cadrul necesar dezvoltării fermentului unionist, atât prin dezbaterile pe care le-a organizat, cât și prin punțile academice și culturale pe care le-a consolidat nu doar cu Chișinăul, ci și cu Cernăuții.

Cel mai consistent capitol al cărții vizează ceea ce autorul numește „reînvierea Basarabiei”, momentul acesteia fiind identificat în contextul revoluției ruse din februarie 1917, când mișcarea unionistă, „încă instinctivă”, după cum o caracteriza Gh. I. Brătianu, începe să se formalizeze instituțional, ca afect al proclamării dreptului popoarelor din Imperiul țarist la autonomie națională. Realitatea istorică e prezentată, apoi, în succesiunea sa

cronologică, începând cu participarea a șase delegați basarabeni la „Congresul popoarelor din Rusia”, desfășurat la Kiev între 8 și 14 septembrie 1917, urmată de convocarea „întâiului Congres Moldovenesc al soldaților, marinarilor și ofițerilor din întreaga Rusie”, ce a avut loc la Chișinău între 20 și 27 octombrie 1917, de deschiderea lucrărilor Sfatului Țării, la 21 noiembrie 1917, structură parlamentară formată mai întâi din 120, apoi din 150 de deputați (105 români, 15 ucraineni, 14 evrei, 7 ruși, 2 germani, 2 bulgari, 2 găgăuzi, 1 polonez, 1 armean și 1 grec), de proclamarea Republicii Democratice Moldovenești, prin Declarația adoptată de Sfatul Țării la 2 decembrie 1917, de intrarea Armatei Române în Basarabia, la solicitarea autorităților acesteia, la 10 ianuarie 1918, de proclamarea independenței Republicii, la 24 ianuarie 1918 și, finalmente, de adoptarea, de către Sfatul Țării, a Hotărârii de Unire a Basarabiei cu Regatul României, în după-amaiza zilei de 27 martie 1918, precum și de semnarea, de către regele Ferdinand I, a Decretului de recunoștere a acesteia, la 9 aprilie 1918. Tot acest parcurs este abordat de istoric în strânsă legătură cu ceea ce se întâmpla la Iași, în „capitala renașterii naționale”, acolo unde liderii politici, militarii, intelighenția și parte din societatea românească aflată în refugiu avea să primească vestea primei uniri din ciclul celor trei care, în 1918, vor duce la înfăptuirea României Mari.

Pentru o imagine de ansamblu, capitolele următoare tratează Unirea Bucovinei cu România și, respectiv, actul Unirii decis de „Adunarea Națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba Iulia în ziua de 18 noiembrie/1 decembrie 1918 (...)”, ce avea să încununeze efortul de întregire a provinciilor românești. Capitolele finale, incluzând studiul semnat de istoricul basarabean Gheorghe Palade, conturează efortul de integrare a Basarabiei în structura României Întregite pe coordonatele

culturii, educației și religiei, alăturându-se acestei incursiuni ce semnaleză o realitate observabilă și astăzi, aceea a relațiilor care, în mod firesc, s-au dezvoltat între Iași și Chișinău. Astfel, la momentul celebrării Centenarului Unirii Basarabiei cu România, cartea profesorului Ion Agrigoroaiei se înscrie ca o mărturie a prezentului despre un trecut pe care generațiile contemporane au șansa de a-l redescoperi într-un mod onest.

Mioara ANTON